

OD REDAKTORA

Szanowni Państwo,

oddając w ręce czytelników 21 tom „Małopolski” chcielibyśmy zacząć od konstatacji, że nie słabnie w Polsce zainteresowanie regionalizmem, jak i genealogią. Jest to odbiciem swoistego poszukiwania przez człowieka rzeczy trwałych, mniej podatnych na gwałtowny rozwój cywilizacyjny. W tym aspekcie cieszy nas wszystkich fakt, że Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury otrzymał nagrodę im. Anatola J. Omelaniuka za wydanie dwudziestu tomów „Małopolski”.

Zachęcając Państwa do lektury niniejszego tomu, chcieliśmy zwrócić uwagę na różnorodność treści, jaka od początku cechuje ten rocznik. Tak jest i tym razem. W części pierwszej teksty są rozpięte chronologicznie od czasów staropolskich po XXI wiek, a poza kwestiami historycznymi, regionalistycznymi i biograficznymi odnoszą się znacząco do dziedzictwa materialnego. Piotr Maroszek zapoznaje nas ze specyfiką odpustową w Kalwarii Zebrzydowskiej, a czyni to z polotem i w oparciu o urozmaiconą podstawę źródłową. Następnie Katarzyna Krzyścin-Zagólska ukazuje miasto Kraków widziane oczami jego nietuzinkowego mieszkańca, pisarza, dziennikarza i aktora, Zygmunta Nowakowskiego. Obraz to o tyle ciekawy, że „malowany” przez krakowianina, który pamięć przedwojennego miasta musiał odtwarzać z oddali jako emigrant. Z kolei Aleksander Z. Babiński przedstawia dole i niedole policji miejskiej w galicyjskim Chrzanowie od drugiej połowy XIX wieku do zakończenia I wojny światowej. Tego też okresu dotyczy studium Anny Gucwy, poświęcone zmianom demograficznym w wiejskiej parafii Zagórzany koło Gorlic. Używając głównie parafialnej księgi zmarłych Autorka dokonała wnikliwego wglądu w biologiczny wymiar funkcjonowania społeczności lokalnej. Interesująco prezentuje się tekst Justyny Olesiak i Filipa Suchonia na temat zespołu ufortyfikowanych strażnic kolejowych w Kamionce Wielkiej. Autorzy nie tylko detalicznie przybliżyli konstrukcje, ale i ukazali, do czego w fortyfikowaniu mógł się przydać... krzew głogu. Po przybliżeniu rzeczywistości galicyjskiej od strony religijnej, służb porządkowych, demografii oraz batalistyki przyszedł czas na bliską sercu opowieść o szkole podstawowej. Placówkę oświatową w podkrakowskiej wsi Rączna na tle losów społeczności lokalnej przedstawiło dwoje pasjonatów zawodowo związanych z podjętą tematyką, Piotr Kapusta i Zuzanna Kapusta. Do kwestii galicyjskiej wsi nawiązują dwa kolejne teksty

pióra Marzeny Klimowskiej oraz Karoliny Pałki. Pierwsza z Auterek przybliża przeszłość parafii Bieńkówka, a druga parafię Babice, zastanawiając się, na ile źródła prasowe pozwalają poznać bliżej mentalność dawnych mieszkańców tej okolicy. W dalszej kolejności Janusz Wojtycza przypomina postać Bronisławy Szczepańcówny – nauczycielki i instruktorki harcerstwa, trwale zasłużonej dla rozwoju Sądeckich. W kolejnym tekście Katarzyna Ceklarz w sposób interesujący omawia przemiany w krajobrazie kulturowym Podhala na przykładzie aranżacji obiektów komercyjnych i turystycznych. Kieruje to ku refleksji, na ile różnie pojmowana „góralskość” elementów wystroju może się przełożyć na identyfikację kulturową. Wreszcie Mirosław Płonka detalicznie prześledził losy dworu w Dąbrówce, budowli o siedemnastowiecznej proveniencji. Autor próbuje ocenić, na ile dawne walory zabytku zostały zatarte wraz z upływem czasu i jego przenosinami.

Część druga odnosi się tradycyjnie do prezentacji różnych instytucji. Tym razem zawiera ona przygotowane przez Dorotę Satołę wiadomości o Podgórskim Stowarzyszeniu Przyjaciół Sztuk Wszelkich im. Karola Wojtyły w Krakowie, od kilkunastu lat obecnym na kulturalnej mapie stolicy Małopolski. W dziale *Archiwum myśli regionalistycznej* został przybliżony interesujący tekst Stanisława Czernika *Co to jest regionalizm?*, tu pojmowany jako zjawisko kulturowe oparte na wartościach intelektualno-artystycznych. Zróżnicowaną zawartością cechuje się kolejna część tego tomu: *Materiały, świadectwa, dokumenty*. Znany już Czytelnikom „Małopolski” Eugeniusz Żaba zabiera nas do niewielkiego klucza dóbr wiejskich biskupstwa krakowskiego, którego centrum znajdowało się we wsi Jangrot. W tekście uwagę zwracają szczegóły odnośnie gospodarki rolnej. Kolejny tekst to ciekawe studium postpamięciowe, gdzie Roman Kucharczyk przybliża losy rodzinne, a zwłaszcza swojego Ojca podczas II wojny światowej. Z kolei stały autor „Małopolski”, Andrzej Bogunia-Paczyński przedstawia postać Adolfa Nowaczyńskiego, znanego literata Młodej Polski, satyryka silnie związanego z Podgórzem, obecnie częścią Krakowa. Wreszcie znawca dawnych organów, Jacek Kulig w iście detektywistyczny sposób zapoznaje nas z tajemnicą instrumentu z podkrakowskiego Tyńca. Do pieszych wędrówek i zapoznawania się z historią lokalną zachęca artykuł Jacka L. Piotrowskiego.

W ostatnim dziale wspominamy z Mariuszem Makuchem i Michałem Grzeszczukiem zasłużone dla regionalistyki zmarłe w tym roku Marię Filę oraz Kazimierę Skałubę. Rocznik kończy przegląd nowości regionalnych.

Życząc miłej lektury, serdecznie zapraszamy do współpracy i do nadsyłania tekstów osoby pasjonujące się szeroko pojętym dziedzictwem kulturowym Małopolski.

Mateusz Wyżga, Konrad Meus